«Το παλτό»

Παράσταση πετούμενη φτερουγίζει

Η Πειραματική Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου βρίσκεται και πάλι στο προσκήνιο της επικαιρότητας. Με την τοποθέτηση του Στάθη Λιβαθηνού στο πηδάλιό της άλλαξε και η ρότα της. Πολύ φυσικό. Μετά πενταετή παραμονή ο εμπνευστής της Πειραματικής Νίκος Περέλης παραχώρησε τη θέση του σ' έναν άλλο σκηνοθέτη. Δεν πρόκειται για παραχώρηση, βέβαια αφού η διαδοχή έγινε άκοντος του Περέλη και σ' αυτό ακριβώς οφείλεται η δημοσιότητα που έφερε την Πειραματική σε πρώτο πλάνο. Ο Περέλης θεωρεί πως έπρεπε να παραμείνει **κι άλλο διάστημα** για να ολοκληρώσει τα σχέδιά του. Το Εθνικό Θέατρο έχει λειτουργήσει έως σήμερα ως πολιτιστικός οργανισμός που παρέχει ευκαιρίες και δικαιώματα σε δημιουργούς κάθε γενιάς να εκφράσουν και να εφαρμόσουν τις ιδέες τους. Συνεπώς, η πενταετία είναι υπεραρκετό διάστημα για να δοκιμαστεί ο καθένας.

Είναι γεγονός πως η πενταετία Περέλη, ίσως επειδή ήταν η πρώτη φάση της Πειραματικής, πολεμήθηκε σκληρά. Προκάλεσε μεγάλη αντίδραση και δεν κέρδισε την έξωθεν καλή μαρτυρία. Άδικη, βιαστική και αψυχολόγητη η εχθρότητα, αποκορυφώθηκε με το ατυχές «ατυχήσασα» επίθετο, με το οποίο κάποια δημοσιογράφος χαρακτήρισε την πλούσια σε προτάσεις πρώτη περίοδο. Γεγονός είναι επίσης πως ο Λιβαθηνός έγινε ευμενέστατα δεκτός απ' όλα τα μέσα. Σ' αυτή τη θετική υποδοχή ο ίδιος ανταποκρίθηκε συνεπέστατα και με αλλεπάλληλες επιτυχίες και γόνιμες εφαρμογές δίνει νέες διαστάσεις στο όραμα του Περέλη.

Ο «Άδειος χώρος» υπερπληρούται από δημιουργίες νέων, η σχολή σκηνοθεσίας με μετακλήσεις Ρώσων δασκάλων είναι πολύτιμο φυτώριο για τον τόπο, η παράσταση «Αγάπης αγώνας άγονος» ήταν απ' τις σημαντικότερες της χρονιάς, η ιδέα των ποιητικών βραδιών εξαιρετική και η μεταφορά του διηγήματος του Γκόγκολ «Το παλτό» απολύτως πειραματική.

Το διήγημα του Γκόγκολ, που πάνω του στηρίζεται το μεταλλαγμένο θεατρικό της Νίνα Τσούτσοβα, δεν είναι χιουμοριστικό. Αντίθετα, είναι πικρό, δραματικό με μια μικρή κλίση προς το νατουραλισμό. Ο Ακάκιος Ακάκιεβιτς Τσαρούχοφ είναι ένας ανθρωπάκος, υπάλληλος σε κάποια υπηρεσία, που ζει μίζερα και θλιβερά. Αρκοβατεί στο χείλος της εξαθλίωσης. Η ισορροπία αυτή κλονίζεται όταν το μοναδικό του παλτό διαλύεται. Η αξιοπρέπειά του, η κοινωνική του οντότητα, η ύπαρξή του χωρίς παλτό, έστω τριμμένο και τρύπιο, διατρέχουν κίνδυνο. Ο συγγραφέας σαρκάζει την επίφαση του ενδύματος, την ιεραρχία του βεστιαρίου, με τον ίδιο τρόπο που ο Τσουκμάγιερ στο «Λοχαγό του Κέπενικ» σαρκάζει τη στολή. Ωστόσο, ο Ακάκιος Ακάκιεβιτς τα καταφέρνει και εξασφαλίζει ένα παλτό καινούργιο. Και τι παλτό! Ένα πολυτελές ρούχο, σύμβολο κοινωνικής αναγνώρισης και μέσο απόλυτης αποδοχής. Ο ασήμαντος, ο περιφρονητέος, γίνεται περιζήτητος. Η θλιβερότητά του περιβεβλημένη με το μεγαλείο του παλτού γίνεται μεγαλειώδης. Ο συγγραφέας κορυφώνει το σαρκασμό του. Όμως, δεν είναι τόσο εύκολη η ανατροπή της δυστυχίας. Αν ήταν μ' ένα παλτό να μεταβάλλονταν οι κοινωνικές δομές, δεν θα χρειάζονταν οι επαναστάσεις. Σήμερα που τα αγαθά προσφέρονται αφειδώς και με πλήθος (φαινομενικών) διευκολύνσεων, κανένας δεν σκέπτεται την επανάσταση. Ο καπιταλισμός για την επιβίωσή του εμβάθυνε σε πολλά, προφανώς και στο διήγημα του Γκόγκολ.

Η μοίρα ωστόσο είναι εχθρική με το δυστυχή Ακάκιο. Του κλέβουν το παλτό και στην προσπάθειά του να καταγγείλει την κλοπή μπλέκεται στα γρανάζια της γραφειοκρατίας και της διαπλοκής και αφανίζεται. Ο Ακάκιος Ακάκιεβιτς πεθαίνει από ερωτική απελπισία. Ό,τι αγάπησε παράφορα, το παλτό του – όνειρο ζωής – το 'χασε.

Στη θέση του σαρκασμού και της ειρωνείας του Γκόγκολ, η Τσούτσοβα έβαλε μπόλικο χιούμορ και νομίζω πως υπερέβαλε. Σε κάποια σημεία υπήρχαν μεγάλες δόσεις αστεϊσμών καταλυτικών για το δραματικό στοιχείο του κομματιού. Μα, ευτυχώς, το μίγμα πέρασε απ' το φίλτρο των ηθοποιών. Στις ερμηνείες ζυγίσθηκε το όλο πράγμα. Εκεί μετρήθηκε, εξισορρόπησε και βγήκε η σωστή δοσολογία. Το εκρηκτικό μίγμα. Η Μαρία Σαββίδου, ο Δημήτρης Παπανικολάου, ο Στάθης Μαντζώρος και πρωτίστως ο κατοικούμενος από θεατρικό δαιμόνιο Νίκος Καρδώνης. Η παράσταση οιστρηλατημένη απ' αυτό το αξιοθαύμαστο κουαρτέτο, με σολίστα τον Καρδώνη, φτερουγίζει. Στη δεύτερη σκηνή μόνο, ο Ακάκιος στο σπίτι του, η πετούμενη παράσταση κινδυνεύει να καθήσει. Ένας πλατειασμός αμηχανίας.

Όσο για τον προκάτοχο Περέλη και τον σημερινό κατέχοντα Λιβαθηνό, η στάση και το έργο του καθενός από δω και πέρα θα πιστοποιήσει την αξία τους. Αναμφισβήτητο, πάντως, πως ο εμπνευστής της Πειραματικής Περέλης έγραψε ιστορία και είναι κρίμα να αμαυρώνεται με μεμψιμοιρίες άστοχες.